ڕەخنەی ژینگەیی بە پێی ئاڕاستەی ئیکۆ شوانکاری (ژینگەیی شوانکاری)، بە نموونەی چەند شیعرێکی جەمیل ڕەنجبەر.. ئینداد عیسا

ژینگە پێدراوێکی یەزدانی مەزنە بۆ سەرجەم بوونەوەران لەم شوێنە مرۆڤایەتی ژیان بکات و لەسەری بسازێن، لە هەمان کاتدا گەوهەرێکی تری بۆ مرۆڤ بەخشیووە، بۆ ئەوەی بەکاری بێنێت، ئەویش پێ دەوترێت ئەقڵ، ئەمەی نەوەی ئادەمیزاد لە ڕێگەی بەکار هێنانی ئەقڵەوە، زۆر شت دەگرینە ئەستۆی خۆمان بۆ نموونە ژینگە پارێزی، جا چۆن مرۆڤایەتیی لە زۆرێکی لە شتەکان جیاوازن لە گرتنە ئەستۆی شتەکان. ڕەخنەی ژینگەیی خۆی لە چەند ئاڕاستەیەک دەبینێتەوە، یەکێک لەو ئاڕاستانە ئیکۆ شوانکارییە، کە باسی ژیانی لادێکان دەکات، له ڕووی گوزەران و پیشەی شوانکارییەکان چۆن بووە، بۆیە لێرەدا بە پێویستمان زانی ئەو ئاڕاستەیە، له چەند نموونەی شیعری جەمیل ڕەنجبەر جێبەجێ بکەین، ئاخۆ چۆن ڕەنگی داوەتە له شیعرەکانی.

ئەگەر سەرەتا بڵین، وەک زاراوە بزانین، ئیکۆڵۆژی بۆ چ شێوازێک لای زمانەکانی تر ناسێندراوە، هەر وەک سەران لە بارەیەوە دەڵێت: “ڕەخنەی ژینگەیی(ئیکۆلۆژی) له ڕووی زاراوە، ڕەخنەی ئیکۆلۆژی زاراوەیەکی ئینگلیزییە، وشەی (ئیکۆکریتیزم) (Ecocriticism) بۆ بەکارهاتووە، لە لایەن (ارنست هایگل) زیندەوەرناسێکی ئەڵمانی بوو. لە ساڵی (١٨٦٦)”. (سەران مامند عبد اللّه ، ٢٠٢٢: ٦٠). سەرەتایی هەموو زاراوەیەک بۆ ئینگلیز و یۆنان دەگەڕێتەوە، چونکە وەک لایەنی مەعریفی لە ئاستێکی بەرز دان. “ڕەخنەی ژینگەیی مامەڵە لەگەڵ پەیوەندی زیندووی نێوان ئەدەب و ژینگەی سروشتدا دەکات، و بەم شێوەیە تێگەیشتنێکی قوڵتر لە کارلێکی نێوان هەردوو زمان و ژینگە لە ئەدەبدا دابین دەکات. ڕەخنەی ژینگەی وەک بوارێکی مەعریفی دەوڵەمەند، چونکە یارمەتیمان دەدات له ڕووی تێگەیشتن و هەڵسەنگاندن بۆ ئەدەب و هەر شتێکی تری ناو دەق. ئەدەبی کوردیش هەڵکەوتووە بۆ ئەوەی ئەدەبی ژینگەی لەسەر جێبەجێ بکرێت. ڕەخنەی ژینگەی وا لە مرۆڤ دەکات بە دووربینییەکی سەوزەوە بڕوانێتە

ژینگە، ڕەخنەی ژینگە بەدوای ژینگەیە بە نموونە: هەر کام لە گۆشەی خێزان و دانیشتوان و پیسبوونە ژینگەیەش، کە بەهۆیەوە سەرهەڵدەدات”.(ملکە ئەحمەد، ٢٠٢٢: ٣). کەواتە، ژینگە ڕۆڵێکی بەرچاو دەبینێت، مرۆڤ تێدا هەست بە خۆی دەکات، بەرپرسیار دەبێت لەو شتانەی کە لەناو سروشت و ژینگەدا هەیە. پێشتر ئیکۆ شوانکاری بەو شێوەیە لە سروشت دەڕوانێت پێی وایە، ئەوە مرۆڤ دەبەستێتەوە بە خۆی ژینگە و سروشتەکەیە، بەگومان سروشتیش ڕەنگدانەوەی مرۆڤە لە بەر ئەوەی تێدا ژیان دەکات و خۆی بەرجەستە دەکات، بۆیەش شاعیران ئیلهام و خەیاڵ بە ناو شیعرە کانیان لە سروشت وەردەگرن، چونکە وەک ئاوێنە وایە مرۆڤ خۆی تێدا دەبینێتەوە. شوانکارەیی وەکو خاڵێکی دژی تێکدان و کاوڵ کردنی سروشت دەبینرێت، بە تایبەتی هەوڵەکانی مرۆڤ بۆ دەستخستنی وزە. شوانکارەیی پشت بە هەبوونی هاوسەنگی لە سروشت دەبەستێت، پشت بە نموونەی بوونی سروشت دەبەستێت، کە ئەم نموونەی بوونەی سروشت لە سەردەمی هاوچەرخدا شکستی هێناوە و ڕووبەڕووی ڕەخنەیی ژینگەیی بووەتەوە.

ڕەخنەی ئیکۆ شوانکاری/ ژینگەی شوانکاری

“شیعری شوانکاری چەشنێکی ئەدەبییە، کە باس لە ژیان و گوزەرانی لادێ و دەهاتەکان دەکات. لە سەرەتادا ئەم چەشنە وا ناسندرا بوو، کە تایبەت باسی شوانکاری بکات، بەڵام دواتر گۆڕانی بەسەر داهات، زاراوەکە لە ڕووی مێژوویییەوە هەمەچەشن کرا. بەسەر ژیانی ئەو کاتی لادێکان دابەشکرا، جا هەر پیشەیەک بێت.” (سەران مامند عبدە اللّەه، ٢٠٢٢: ٩٦). هەر وەک ئاماژەی بۆ کرایە، پێشتر خەڵک لە گوندەکان بژێوی ژیانیان لە سەر کارکردن بووە، بە تایبەت ئەو جۆرە پیشانە کە زیاتر باو بووە. کاری هەرەوەزی و جووتیاری و شوانکاری، … بەڵام بە حوکمی پێشکەوتنی سەردەم، کزی و لاوازی پێوە دیارە، وەک پێشتر نەماوە. ئەم ڕەخنەیە کار لەسەر ئەوە دەکات، کە سروشت لەو دەقە تەنها وەکو وەسیلەیەک ئامادە نییە، بەڵکو نیشاندەری ئەوەیە، کە میژووی مرۆڤ لەگەڵ مێژووی ژینگەیە و لە ناوی بووە، بە تەنها گرنگی دان نییە، بە کێشەکانی مرۆڤ ڕەوا نییە، واتە پێویستە گرنگی بە کێشە سروشتیەکانیش بدرێ، لە ئیکۆڵۆژی مرۆڤ دەکۆڵێتەوە بەرامبەر بە ژینگە لە نێو جەرگەی ڕەوای دەقدا، ئەوە دەقانەی شاراوەو نادیارن دەبێت هەستی ئیکۆڵۆژی تێدا بێت.(قەرەداغی، ٢٠٢٠: ٣٥). بەگومان مرۆڤ دەرخەری زۆر شتە لە ناو سروشت کاتێک سروشت لە خزمەت مرۆڤ دەبێت، گەر پارێزگاری لە بکات و هەوڵی لە ناو بردنی نەدات، تەنیا کار و باری خۆی تێدا جێبەجێ بکات. وەک پیشەکانی کە

پێشوو دەی کرد، ئەمەش دەبێتە هۆی سروشت جوانی خۆی لە دەست نەدات.
پەیوەندی نێوان مرۆڤ و ژینگە: "پەیوەندییەکی بەهێز لە نێوان مرۆڤ و ژینگەدا هەیە، ئەم پەیوەندییەش بە سەرەتایی هاتنە سەر زەوی مرۆڤ دەگەڕێتەوە.

کە هەڵسوکەوتی لەگەڵ پێکهێنەرەکانی ژینگەیی دەوروبەری خۆیکردووە، توانیویەتی سوود لە دەرامەتە سادە و ساکارەکانی ژینگەی سروشتیی خۆیببینێت".(مهدی أحمد محمود، ٢٠٢٢: ل٢٩). پێشوو ژیانی لادێ زۆر ساکار بووە، وەک ئێستا کە سەردەم پێشکەوتووە، تەکنەلۆژیا بالی کێشاوە بەسەر دنیا مرۆڤی بە خێرایی سەرقاڵ کردووە، ئەمەش وای کردووە، مرۆڤ وەکو پێشی ڕوو لە شاخ و سروشت نەکات، ئەگەرچی بە لایەنی بژێوی و ئاژاڵەیان ڕووی تێدەکەن.
چەند نموونەیەکی شیعری بە پێی ئاڕاستەی ئیکۆ شوانکاری لە شیعرەکانی جەمیل ڕەنجبەردا

ئەی خەڵکینە…
دۆڵ و چیا و دەشت و زەوی
هی کەسەکە بۆی ناخەوی
هی کەسەکە خۆی دەیچێنێ
لە پێناویا ماندوو دەبێ، بەرهەم دێنێ

من جووتیارم… لەسەر کێوی بەوای بەتین
خەم داوەمە باوەشی ژین
بەزبارەی، بیری جوتیاری جحێڵەم
زەوی و خاکی باپیرانم ورد دەکێڵم.

منی جوتیار
کرێکاری برای گەورەم… ئاگای لێمە
ئامێرم بۆ دروست دەکا
بۆ کێڵان و دروێنەوەی سوودی ئێمە
جەرگی سروشت بست بست دەکا
_ لەم شیعرەدا بە ئاشکرا شاعیر سروشت و ژینگەی بەرجەستە کردووە، لە خۆیدا باسی پیشەی جووتیاری دەکات، لە بەر ئەوەی پیشەی لادێکان ژیانێکی سادە و ساکار بووە، خۆیان مەشغووڵ دەکرد، بە ڕەنجبەری و کێڵ نەدان و ماندوو بوون بە بژێوی ژیان. وشەکانی کە لە شیعرەکە دا ئاماژەی پێ کردووە، دۆڵ، چیا، دەشت، زەوی، ئەمە ڕەنگدانەوەی سروشتە. دەڵێت من جووتیارم باسی خۆی دەکات کە چۆن هەوڵ و تێکۆشان دەدات، لە پێناو ژیان. لە دێڕێکی تر باسی زبارە دەکات، واتە

هەرەوەزی لە کاتی گەنجی خۆی. بۆ کێلانی زەوی باب و باپیرانی.

لە نموونەیەکی تری شیعری باسی شوانکاری دەکات:

کاکەی شوانی چاپووک و دلێر
دڵسۆزی بلیمەت بۆم لێدە بلوێر
بیلاوینەوە جیهان بێنە جۆش
بە «لاوک» و «حەیران» لابەرە خامۆش
بەرامبەری دێ سۆزت ببەخشە
بۆ ڕاو شوێن داب□ن□ نەخشە
بۆ ڕووبارێ لەوەڕگەی جاران
دانیشە لە ژیر سێبەری داران
هەڵکێشە «ئاهی دەردی دڵداری»
ڕووکەرە کێو و لوتکەی هەزاری
ئەم خاکە جوانەی سروشتی ژیان
دەنگی ئاگرین هەڵدە بۆ گیان!
دەم دەم ئەگۆڕی شوێنی ئاژەڵت
هەست و هیوای نوێ ئەچێتە دڵت

_شاعیر بە شێوەیەکی وەسف باسی شوان دەکات، کە چەند بوێر و ئازایە، بە شمشال□ی دەستی، بۆی لێ بدات نەغمەی ئاواز و دەربڕینی دەنگە زوڵاڵەکەی، ئەو قسانەی لە ناو سروشت دەکرێت، چونکە شوانکارەکان لەگەڵ مەڕوماڵاتیان شمشال□ ب□کار دێنن. بە بەسەر بردنی کات و ڕۆژەکەیان دەی ژەنن. سروشت و ژینگەی بێ بەش نەکردووە، کە دەڵێت بۆ ڕاو شوێن داب□ن□ نەخشە بۆ ڕووبارێ لەوەڕگەی جاران دانیشە لە ژیر سێبەری داران، ئەم دێرە دەرخەی ئەو ڕاستی□، کە لە ئیکۆ شوانکاری باسی لێوە کراوە. لە ڕێگای گێڕانەوەی بەسەرهات و ئەو ڕوودا□انەی کە ڕووبەڕوویان دەبوویەوە، لە ژیانی ڕۆژانەیاندا. ئەمەش هەوڵێکە بۆ دیاریکردنی لایەنی بەرجەستە کردنی سروشت.

لە کۆتاییدا بۆمان دەرکەوت، شاعیران بە گرینگی لە سروشت و ژینگەیان دواینە. چونکە سەرچاوەی ئیلهام داڕشتنی خەیاڵەکانیان بووە. ئەگەر باسی جەمیل ڕەنجبەریش بکەین، لەو دوو نموونەی شیعرەدا یەکێک لە ئاڕاستی ژینگەیەکانی بەرجەستە کردووە، کە ئیکۆ شوانکارییە، باسی ژیانی لادێ و بژێوی و بەسەرهات و ڕوودا□کان دەکات. خۆیان بە پیشە هەمە جۆرەکان خەریک کردووە، وەک جوتیاری و کاری زەوی کێڵان، شوانکاری ،...هتد. گەیشتن بەوەی کە ڕەخنەی ژینگەیی چەندە گرینگ و بایەخ دارە، لە ژیانی مر□قدا ب□ی□، ب□

چاوەکی بەرز لەی دەڕوانن، هەموو ئاڕاستەکانی نێو ڕەخنەی ژینگەیی بە کات و سەردەمەک دەگەڕێنەوە، باسی ئەو هەلومەرجە دەکەن، کە ڕووی داوە.

سەرچاوە:

1. سەران مامند عبداللّە، (٢٠٢٣)، ڕەخنەی ئیکۆلۆژی لە شیعری هاوچەرخی کوردیدا، بە نموونەی شیعرەکانی شێرکۆ بێکەس و سەباح ڕەنجدەر، نامەی دکتۆرا، کۆلێژی زمان، زانکۆی سەڵاحەدین، هەولێر.
2. دلاوەر قەرەداغی، (٢٠٢٠)، لەڕەو لەوێ باران، دووراودوور هەتاو، چاپی یەکەم، تاران.
3. گۆڤاری کوردستانی نوێ، پ.ی.د.ملکۆ ئەحمەد، ڕەخنەی ژینگەیی وەک ڕێبازێکی ڕەخنەی سەربەخۆ پێنجشەممە، ٢٩ـ٢٠٢٢
4. ئـ. جەوهەر کرمانج، (٢٠٠٧)، دیوانی شیعر (جەمیل ڕەنجبەر)، سلێمانی.
5. مهدی أحمد محمود، (٢٠٢٢)، ڕەخنەی ژینگەیی لە شیعری هاوچەرخی کوردیدا، زانکۆی ڕاپەڕین، کۆلێژی پەروەردە_ قەڵادزێ، بەشی کوردی.

فەلسەفە چی بەخشیوە بە مرۆڤ؟..
نووسینی: یووسف ئیسماعیل

پێشەکی:

کاریگەری بەردەوامی فەلسەفە لەسەر مرۆڤایەتی

فەلسەفە دیسیپلینێکی تەمەن درێژە و لە سەرەتای شارستانیەتەوە هەموو لایەنەکانی ژیانی مرۆڤی گرتۆتەوە. لە یۆنانی کۆنەوە تا سەردەمی مۆدێرن، فەلسەفە چاویلکەیەکی بۆ دابین کردووە کە لە ڕێگەیەوە سەیری جیهان و بیرکردنەوە لە مانای بوون بکرێت و مانای ئەو پرسە ئاڵۆزانەی مرۆڤ ڕووبەڕووی دەبێتەوە. سەرەڕای ئەو گۆڕانکاری و گۆڕانکارییە زۆرانەی کە بە درێژایی مێژوو ڕوویانداوە، فەلسەفە وەک بەردی بناغەی گۆڕانی فیکری و کولتووری بەردەوام بووە. لە ڕاستیدا دەکرێ بڵێین فەلسەفە کاریگەرییەکی بەردەوامی لەسەر مرۆڤایەتی هەبووە و نۆرم و بەها کولتوورییەکانی داڕشتووە و کاریگەری لەسەر لێکۆڵینەوەی زانستی هەبووە و بناغەیەکی بۆ بڕیاردانی ئەخلاقی و ئەخلاقی دابین کردووە. لەم وتارەدا بەدواداچوون بۆ ئەو ڕێگایە زۆرانە دەکەین کە فەلسەفە ژیانی مرۆڤی دەوڵەمەند و زیندوو کردۆتەوە، هەروەها پەیوەندی بەردەوامی لە کۆمەڵگەی ئەمڕۆدا لەبەرچاو دەگرین.

گەشەی کەسی:

هێزی گۆڕینی بیرۆکە فەلسەفییەکان جگە لەوەش بیرۆکە فەلسەفییەکان هێزی گۆڕانکارییان هەیە بۆ یارمەتیدان لە گەشەکردنی کەسیدا. لێکۆڵینەوە لە فەلسەفە ڕێگە بە تاکەکان دەدات بیر لە بەها و بیروباوەڕ و هەڵبژاردنەکانی خۆیان بکەنەوە. تەحەدای گریمانەکانی پێشوویان دەکات و هانی بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە دەدات. تاکەکان لە ڕێگەی پشکنینی تیۆری و سەلماندنە ئەخلاقییەکانەوە توانای ئەوەیان هەیە چوارچێوەی ئەخلاقی خۆیان دابڕێژن و هەستێکی ڕوونتر بۆ ئامانج و ئاراستە لە ژیانیاندا پەرەپێبدەن. سەرەڕای ئەوەش، لێکۆڵینەوەی فەلسەفی دەتوانێت یارمەتیدەر بێت لە چاندنی هاوسۆزی و پێزانینی زیاتر بۆ جۆراوجۆری دیدگا و ئەزموونە جیاوازەکان. بە گشتی لێکۆڵینەوە لە فەلسەفە توانای ئەوەی هەیە کە گۆڕانکاری و گەشەکردنی قووڵی کەسی بهێنێتە ئاراوە.

دادپەروەری کۆمەڵایەتی:

چۆن فەلسەفە تێگەیشتنمان لە ئەخلاق و یەکسانی لە قاڵب داوە

فەلسەفە تەواوینەکی ڕەخنەگرانەی بە چەمکی دادپەروەری کۆمەڵایەتی دابین کردووە، کە تەواوینمان بە ئەخلاق و یەکسانی گۆڕیوە. لە ڕووی مێژووییەوە فەیلەسوفەکان مشتومڕیان لەسەر باشترین ڕێباز بۆ گەیشتن بە دادپەروەری کۆمەڵایەتی کردووە، لە تیۆری ئەفلاتون بۆ کۆمەڵگەی ئایدیالەوە تا ئەخلاقی فەزیلەتی ئەرستۆ. فەیلەسوفە مۆدێرنترەکان، لەوانە جۆن ڕاوڵز و مارتا نوسبام، هەوڵیان داوە دادپەروەری کۆمەڵایەتی بخەنە پێشەوەی گوتاری سیاسییەوە. چەمکی “پەردەی نەزانی”ی ڕاولز دەڵێت کۆمەڵگا دەبێت هەوڵبدات سیستەمێک دروست بکات کە دەرفەتی یەکسان بە هەمووان پێشکەش بکات، بەبێ گوێدانە تایبەتمەندییە تاکە کەسییەکانیان. بە هەمان شێوە ڕێبازی تواناکانی نوسبام ستانداردێک بۆ یەکسانی ئابووری و کۆمەڵایەتی پێشنیار دەکات کە لەسەر بنەمای کۆمەڵێک توانای مرۆیی گشتگیر دامەزراوە. ئەم ڕێبازە فەلسەفییانە هاندەری ڕێچاوکردنی قووڵترین بۆ ئەو نایەکسانییانەی کە لە کۆمەڵگادا باون و چوارچێوەیەک بۆ گەیشتن بە دادپەروەری کۆمەڵایەتی زیاتر لە داهاتوودا دەڕەخسێنن.

پێشکەوتنی زانستی:

ڕۆڵی فەلسەفە لە داڕشتنی تێگەیشتنمان لە گەردوون فەلسەفە ڕۆڵێکی چارەنووسساز دەگێڕێت لە داڕشتنی تێگەیشتنمان لە گەردوون، بەتایبەتی کاتێک باس لە پێشکەوتنی زانستی دەکرێت. بۆ نموونە فەلسەفەی زانست یارمەتیدەرمانە بۆ ئەوەی تێبگەین کە زانیاری زانستی چۆن دروست دەبێت و هەڵسەنگاندنی بۆ دەکرێت. سەرەڕای ئەوەش، مشتومڕە فەلسەفییەکان تێگەیشتنمان لە چەمکە زانستییەکانی وەک کات، هۆکار و فەزا لە قاڵب داوە، کە کاریگەری گرنگیان لەسەر تێگەیشتنمان لە گەردوون هەیە. جگە لەوەش، پرسیارە فەلسەفییەکان تەنانەت بووەتە هۆی دۆزینەوەی زانستی، وەک تەنۆلکەی هیگز بۆسۆن کە بە یەکەمجار لەلایەن فەیلەسوفەکەوە گریمانە کرا پێش ئەوەی لەلایەن فیزیای ئەزموونییەوە پشتڕاست بکرێتەوە. بەم شێوەیە ڕۆڵی فەلسەفە لە پێشکەوتنی زانستیدا زۆر گرنگە، چونکە چوارچێوەیەکی تیۆری بۆ زاناکان دابین دەکات بۆ ئەوەی لە چوارچێوەیدا کاربکەن و یارمەتیان دەدات بۆ بەرهەمهێنانی زانیاری نوێ سەبارەت بە گەردوون.

تیۆری سیاسی:

بەشدارییەکانی فەلسەفە لە گەشەپێدانی دیموکراسی و حوکمڕانیدا تیۆری سیاسی ڕۆڵێکی بەرچاوی هەیە لە پەرەپێدانی دیموکراسی و حوکمڕانیدا. بیرۆکەی ئەوەی کە پێویستە سیستەمێکی دادپەروەر و

دادپەروەرانەی حکومەت هەبێت، دەتوانرێت بگەڕێتەوە بۆ یۆنانییە کۆنەکان، بەتایبەتی بۆ بەرهەمەکانی ئەفلاتون و ئەرستۆ. ئەم فەیلەسوفانە جەختیان لەسەر گرنگی سەقامگیری سیاسی و سەروەری یاسا و مافی هاووڵاتیان دەکردەوە. هەروەها تیۆریستەکانی سیاسی ڕۆڵێکی چارەنووس سازیان هەبوو لە داڕشتنی سیستەمی دیموکراسی مۆدێرن. بیرمەندانی وەک جۆن لۆک و ژان جاک ڕۆسۆ دەیانگوت تاکەکان مافی سروشتییان هەیە کە دەبێت لەلایەن حکومەتەوە بپارێزرێن. هەروەها پێیان وابوو دەسەڵاتی حکومەت سنووردار بێت و هاووڵاتیان لە چۆنیەتی بەڕێوەبردنیاندا قسەیان هەبێت. بە گشتی فەلسەفە چەمک و ئارگیومێنتی چارەنووسساز لە دروستکردن و پاراستنی سیستەمی دیموکراسی لە سەرانسەری جیهاندا دابین کردووە.

ئەنجام:

ئەگەرە بە کۆتاکانی فەلسەفە بە پێشکەوتنی مرۆڤ لە کۆتاییدا فەلسەفە ئەگەری بە کۆتایی بە پێشکەوتن بە مرۆڤ دابین کردووە. فەلسەفە بە پرسیارکردن لە بیروباوەڕی تەقلیدی و گەڕان بەدوای بیرۆکەی نوێدا، ئاسۆی ئێمەی فراوانتر کردووە و ڕێگەی پێداین چەمک و شێوازی بیرکردنەوەی نوێ پەرەپێبدەین. بە درێژایی مێژوو فەلسەفە ڕۆڵێکی گرینگی هەبووە لە داڕشتنی کۆمەڵگا و پێشخستنی زانستی مرۆڤ. لە ڕێگەی لێکۆڵینەوەی فەلسەفیەوە تێگەیشتنێکی قووڵترمان لە خۆمان و جیهانەکەمان و شوێنی خۆمان تێیدا بەدەستهێناوە. فەلسەفە چوارچێوەیەکی بۆ بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە و چارەسەرکردنی کێشەکان دابین کردووە، ئەمەش بووەتە هۆی پێشکەوتنی زۆر لە زانست و تەکنەلۆژیادا. بە کورتی فەلسەفە ئەو ئامرازانەی پێبەخشیوین کە بتوانین قفڵی تواناکانمان بکەینەوە و شتە گەورەکان بەدەست بهێنین. تەنها بە بەردەوامبوون لە بەشداریکردن لە لێکۆڵینەوەی فەلسەفیدایە کە دەتوانین هیوای بنیاتنانی جیهانێکی باشتر بۆ خۆمان و نەوەکانی داهاتوومان هەبێت.

• بۆ بابەتەکەم پشتم بەو سەرچاوانە بەستووە:

• John RAWLS. ‘A Theory of Justice.’ Original Edition, Harvard University Press

• Seyyed Hossein Nasr. ‘The Heart of Islam.’ Enduring Values for Humanity, Zondervan

ڕەنگدانەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم لە فیلمی ڕزگاربوون.. ڕێباز مجید

پۆست کۆڵۆنیالیزم لە فیلمی ڕزگاربوون

“تیۆری پۆست کۆڵۆنیالیزم کە لە بارودۆخێک دەکۆڵێتەوە کە لە هەناوی داگیرکاریدا دێتەکایەوە. هەموو ئەو بارودۆخ و هەڵومەرجانەی کەلە ئەنجامی کارلێکی داگیرکەر و داگیرکراو دەنە کایەوە پێی دەگوترێت پۆست کۆڵۆنیالیزم.” (نادر، ٢٠٢٠: ٥)
واتە تیۆری پۆست کۆڵۆنیالیزم لە داگیرکار دەکۆڵێتەوە، چۆن کاریگەری هەیە لەسەر جیهان و نەتەوەکان داگیرکەر چۆن کاریگەری لەسەر داگیرکراو دروست دەکات، لەهەموو لەمانە دەکۆڵێتەوە.
کەواتە ئەوەی لەم بارودۆخەش دەکۆڵێتەوە پێی دەگوترێت تیۆری پۆست کۆڵۆنیالیزم.
پۆست کۆڵۆنیالیزم شەپۆڵێکی دیکەی بیرکردنەوەیە لە پاش کۆڵۆنیالیزم(داگیرکاری).
کە خەڵکانێک بینیان داگیرکاری ڕۆژهەڵاتی فەوتاند و ناتوانن بیربکەنەوە. گروپێک تیۆرێکیان دروست کرد کە ئەدەبی نەبوو هێنایانە ناو ئەدەب، ئەوی پۆست کۆڵۆنیالیزم بوو، کە لە داگیرکاری دەکۆڵیتەوە.
پێیان وابوو داگیرکاری کۆمەڵێ شواینەوارێکی نەگبەتی دروستی کردووە، پێچەوانەی کۆڵۆنیالیزمە، کە دەیانەوێ دووبارە وێنەیەکی تر بە ڕۆژهەڵات دروست بکەن. دەیانویست ئەو داگیرکارییە نەهێڵن و ڕۆژهەڵات ڕزگار بکەن.
لەڕووی مێژوو و چوارچێوەی جوگرافی پۆست کۆڵۆنیالیزم ئەوا داگیرکەری پڕۆسەیەکی بەرفراوانە و لەهەمان کاتیشدا چەندین شێوەی ئاڵوگۆڕی کەلتووری هەیە. بەمەش ئیشکال لە سنوور و چوارچێوەی مێژووی و جوگرافی دروست دەبێت، چونکە لە ڕووی مێژووییەوە، مێژوویەکی دوور و درێژی هەیە و لەسەرەتای دەستپێکی داگیرکەریدا کە دەنگییەک هەیە، ئەمەش لە ڕووی مێژوویەوە چەند پرسیارێکی کردووە، لەسەر چ بنەمایەک و پێوەرێک مێژووی لێکۆڵینەوەی پۆست

کۆڵۆنیالیزم دیاریبکەین؟ یایە داگیرکەری ئانگۆنورمانەکان لە سەدەکانی ناوەڕاست و لەدوای ئەویش داگیرکردنی ئیرلەندە لە چوارچێوەی نەریت و ڕێوڕەسمەکانی داگیرکاری جێگەیان دەبێتەوە؟ ئەمە ئەو پرسیارانە و چەندین پرسیاری تری لەم شێوەیە بەردەوام لە چوارچێوەی ئەم تیۆرە دووبارە خراونەتەوە. دواجاریش ئەمە وەک ئیشکالێک لە بواری مێژوو و جوگرافیای لێکۆڵینەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزمدا ماوەتەوە (نادر، ٢٠٢٠ : ٢٢).
لەڕووی جوگرافیای لێکۆڵینەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم بیر و بۆچوونی جیاوازی لەسەرە. چونکە زەمینەکانی پڕۆسەی داگیرکاری جیاوازن، هەر ئەمەش جیاوازی بۆچوونی لە نێوان لێکۆڵەران سەبارەت بەم تیۆرەدا هەبێت.
لەم بارەیەوە لێکۆڵینەوە پۆست کۆڵۆنیالییەکاندا دوو ڕوانگە هەن: هەندێک لە ڕەخنەگران پێیان وایە، کە دەبێت خورتنیشنگە سپیپێستەکانی وەک کەنەدا و نیوزلەندا و ئوستڕالیا لە سنووری پۆست کۆڵۆنیالیزم هەژمار بکرێن، بە بەڵگەی ئەوەی کە دانیشتوانی ئەم وڵاتانە لەلایەن ئیمپریالیزمەکان پەراوێزخراون و ناچارکراون کە لێکچوونی کەلتووری پەیڕەو بکەن.

هەندێکیتریشیان پێیان وایە ناکرێت خورتنشینگە سپیپێستەکان لە هەمان گوتار جێ بکەینەوە کە هیندستان و کینیا تێدا جێگیر دەبن، چونکە خاڵی سەرەکی لە لێکۆڵینەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم بریتییە لە نەژاد، بۆ نموونە لە داگیرکردنی هیندستاندا بابەتی نەژاد ڕوونە، کە هیبدستان لەلایەن بەریتانیا داگیردەکرێ، پەیوەندی نێوان داگیرکەر و داگیرکراو نەژادە، کە نەژادی هیند و بەریتانییە، بەڵام سپیپێستەکان نەژادی نییە، چونکە خورتنشینگە سپیپێستەکان هەم دەبنە داگیرکەر هەم دەبنە داگیرکراو(نادر، ٢٠٢٠: ٢٣). واتە ڕەشپێستەکان نابن بە داگیرکرای، چونکە دەسەڵاتی ئەوەیان نییە، سپیپێستەکان داگیر بکەن، بەڵام سپیپێستەکان هەم دەبنە داگیرکەر هەم دەبنە داگیر کراو، چونکە توانا و دەسەڵاتییان هەیە تا ڕەشپێستەکان داگیر بکەن، وە سپیپێستەکانی ناوچەیەکی تریش دەتوانێت ئەو سپیپێستانە داگیربکات، بۆیەش بابەتی نەژادی ڕوون نابێت.
لێکۆڵینەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم مێژوویەکی دوور و درێژی هەیە، بەو پێیەی پەیوەستە بە بابەتەکانی وەک ستەم و زوڵم و داگیرکەر و وڵاتی داگیرکرا و ئاڵوگۆڕی زمانی و کەلتووریی و ... هتد، ئەم بابەتانەش خودی خۆیان مێژوویەکی دوور و درێژیان هەیە، کە هەندەی مێژوویی مرۆڤایەتی کۆنن، چونکە داگیرکەر لەدوای خۆی ئاڵوگۆڕی زمانی و کەلتووری و زوڵم و ستەم و ڕووبەڕوو بوونەوەی داگیرکرا

دەنێتە کایەوە.
ئەدەبیاتی پۆست کۆڵۆنیالیزمیش خەریکی لێکۆڵینەوەی داگیرکارییە. دەیەوێت ئەو لێدکانەوە و دەرهاوێشتانە ڕەتبکاتەوە کە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای لەک جیاکردەتەوە کە بووەتە هۆی دروستبوونی چەق و پەراوێز.(نادر، ٢٠٢٠ : ٢٥). واتە نووسەران و ڕەخنەگرانی ئەم تیۆرە دەیانەوێت ئەو بیرکردنەوەی ڕۆژئاوا نەهێڵێت سەبارەت بە ڕۆژئاوا هەیان بوو، پێیان وابوو ڕۆژئاوا باشترن و پێشکەوتووترن و ڕۆشنبیر ترن. هەروەها دەیانویست ڕەگەزپەرستیش نەهێڵن.
سینەماش ئامرازێکی هونەرییە، بە نیشاندانی دیاردە و ڕووداوە مێژووییەکان و کەلتوورەکان. لەمەدا دیاردەیەکی شارستانییە و لە جیهاندا بایەخی زۆری پێدەدرێت. بینەرانی سینەما پەیام و زانیاری و وێنە و جوڵە دەبینن و بەشێوەیک لە شێوەکان تێی دەگات(خدر، ٢٠٢١: ٨). خەڵکێکی زۆر لە ڕۆژگاری ئەمڕۆدا سەیری سینەما دەکات، زۆر لە دەرهێنەرانی سینەما ئەو پەیامە و مەبەستانەیان لە دونیای سینەمادا دەگەیەنن. دەرهێنەران لە ڕێی سینەماوە بنەماکان و پەیامی پۆست کۆڵۆنیالیزم دەگەیەنن، هەروەک فیلمی (ڕزگاربوون) هی ئەنتۆنی فاکوا بە نموونە هێناوەتەوە، باس لە پۆست کۆڵۆنیالیزم دەکات.
ئامانجی ئەدەبیاتی پۆست کۆڵۆنیالیزم لێکۆڵینەوەیە لە دید و بۆچوونەکانی ڕۆژئاوایە کە چۆن سەیری ئەو وڵاتانە دەکەن و چۆن بەردەوامی بەو سەیرکردنە دەدەن و تاکوو درێژە بە داگیرکاری خۆی بدات. نووسەرانی پۆست کۆڵۆنیالیزم پێیان وایە دەکرێت دووبارە لە بەرهەمە کلاسیکییەکان جارێکی تر تاوتوێ بکرێتەوە و پەراوێزخراوەکان بکرێنەوە بە سەنتەر و جارێکی تر پێگەی خۆیان لە جیهاندا بەدەستبهێننەوە(نادر، ٢٠٢٢: ٣٨). واتە تیۆرستان و ڕەخنەگرانی ئەم تیۆرە ئامانجیان ئەوەیە لە بیر و هزر و بۆچوونی ڕۆژئاواییەکان بکۆڵنەوە، کەچۆن سەیری ڕۆژهەڵات دەکەن.
هەروەها نووسەرانی ئەم ئەدەبە دەیانەوێ بیر و زەینی خەڵک و بینەران لە داگیرکاری دابماڵن و پەراوێز بکەنە سەنتەر و ڕۆژئاوا لە چەق بخەن. هەروەها ڕۆژهەڵاتییەکان متمانەیان بەخۆ هەبێت و واز لە لاساییکردنەوەی کەلتووری ڕۆژهەڵات بهێنێت. ئامانجێکی تری نووسەرانی ئەم ئەدەبە ئەوەیە کە کەلتووری نەتەوە داگیرکراوەکان بکەنە چەقی نووسینەکانیان و چەخت لە زیندووکردنەوە و بەرەپێدانی ناسنامەی نەتەوەیی دەکەنەوە. (نادر، ٢٠٢٢: ٣٩).

واتە ئامانجێکیتری ئەم تیۆرە ئەوەیە ئەو بەهایەی چەق وپەراوێز پێشتر هەیبوو، نەیهێڵێت، دەیەوێت بڵێت بەهای پەراوێز کەمتر نییە

لە بەهای چەق و ڕۆژهەڵات واز لە لاسایکردنەوەی ڕۆژئاوا بهێنێت.
فیلمی ڕزگاربوون (emancipation) لە ساڵی ٢٠٢٢ لەلایەن ئێنتۆنی فاکوا دەرهێنراوە. باس لە ڕووداوێکی مێژووی دەکات.
ئەم فیلمە باس لە ڕووداوێکی مێژووی ئەکات، باس لەوە ئەکات کە ڕەشپێستەکان کراون بە کۆیلە لە لایەن سپیپێستەکان، واتە کراون بە ئاسنگەر و کۆیلە. سەرەڕای ئەوەی ڕەشپێستەکان کاریان بە سپیپێستەکان دەکرد، ئەشکەنجەش ئەدران و ئازاریان دەدان. پیتەریش یەکێک بوو لەو ڕەشپێستانە، پیتەر کە کەسێکی چاونەترس و بەهێز بوو. کە دیبینی ئەم ڕەشپێستانە ئازار دەدران و کرابوون بە کۆیلە پێی قبول نەدەکرا و پەرپەرچدانەوەی هەبوو بە سپیپێستەکان. پیتەر هەوڵیدا ڕابکات بۆ لای سوپای کلینێت، لەوێوە ڕووبەرووی سپیپێستەکان ببنەوە و جەنگ لە بەرامبەریان بەرپا بکەن. چونکە ڕەشپێستەکان داگیرکرابوون لەلایەن سپیپێستەکان و بە کۆیلە کراون. بۆیە پیتەر هەوڵیدا ڕووبەرووی بێتەوە ئەویش بە یارمەتی سوپای کلینێت، بۆ ئەوەی ڕەشپێستەکان ڕزگار بکات و بگەڕێتەوە بۆ ناو خێزانی خۆی، بە ئەمەش گەشتێکی مەترسیدار و پڕ سەرکێش لەڕێگای زولکاوەکان کرد، بۆ ئەوەی بگاتە سوپای کلینێت.

ڕەنگدانەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم لە فیلمی ڕزگاربوون

١_ سەنتەری و پەراوێز

لەم فیلمەدا سپیپێستەکان سەنتەر بوون و ڕەشپێستەکانیش پەراوێز بوون. چونکە ڕەشپێستەکان کرابوون بە کۆیلە لەلاین سپیپێستەکانەوە.

٢_ بەهای پەراوێز کەمتر نییە لە چەق

کە ئەورووپا(ڕۆژئاوا) سەنتەر بوو، ڕۆژهەڵاتیش پەراوێز بوو، ڕۆژهەڵات بە ناڕۆشنبیر و دواکەوتوویان دادەنا و داگیرکراو بوون، بەمەش ببوون بە کۆیلە و ژیانیان دەخستە مەترسییەوە لەپێناو پەیدا دەکردنی پارە، نموونە لەم فیلمەدا ڕەشپێستەکان خەریکی کاری ئاسنگەری بوون، تا پارە پەیدا بکەن، ئەم کارەش زۆر مەترسیدا بوو، چونکە لەلایەن سپیپێستەکان ئازار و ئەشکەنجە دەدران و کرابوون بە کۆیلە، بەڵام دواتر کە ڕەشپێستەکان لە کۆتاییدا ڕووبەرووی سپیپێستەکان بوونەوە و جەنگیان لەگەڵێ پەپا کرد، ڕەشپێستەکان سەرکەوتن و ڕزگار بوون. بەمەش پەراوێز بەو جۆرە نەما کە پێشتر هەبوو، پێشتر بەهای پەراوێز کەمتر بوو لە بەهای چەق و بە دواکەوتوویان دادەنا. چەق بەبێ پەراوێز نابێت بە چەق و پەراوێزیش

بەبێ چاق نابێت بە پەراوێز، واتە تەواوکەری یەکترن و بەهای هیچیان لە ئەویتر کەمتر نییە، ئەمەش پۆست کۆلۆنیالیزم وا ئەڵێ، یەکێک لە پەیامەکانی ئەم فیلمەش ئەم خاڵە گرینگەی پۆست کۆلۆنتالیزمە.

٣_ پۆست کۆلۆنیالیزم باس لە جەنگ و داگیرکاری دەکات.
ئەم فیلمەش باس لە داگیرکاری و جەنگ دەکات، ئەمەش وایکردووە خەڵکی ڕەشپێست ببێت بە کۆیلە و لەناو ژیانێکی ناخۆشدا بژین. بۆ نموونە سپیپێستەکان ڕەشپێستەکانتان داگیرکردبوو و کردبوویانە ئاسنگەر و کۆیلەی خۆیان، کاریان بە ڕەشپێستەکان دەکرد و ئەشکەنجەیان دەدا و بە بەردەوامی هەوڵی کوشتن و ئازادانی ڕەشپێستەکانیان دەدا، لە کۆتایشدا جەنگ لە نێوان ڕەشپێست و سپیپێستدا ڕوویدا، کە لەم فیکمەدا هەبوو.

٤_ لایەنی خوێندن و ڕۆشنبیری پشتگوێ خراپوو.
لەم فیلمەدا لایەنی خوێندن بە تەواوی بشتگوێ خرابوو و ڕەشپێستەکان لەبەری ئەوەی لەبەر خوێندن بن، خەریکی ئاسنگەری بوون و کرابوون بە کۆیلە.

٥_ ڕەنگدانەوەی ئەوڕوپا سەنتەری لەم فیلمەدا
لەم فیلمەدا سپیپێستەکان کە ڕۆژئاواین، سەنتەر بوون و ڕەشپێستەکانیان داگیرکردبوو و کردبوویانە بە کۆیلەی خۆیان، ڕەشپێستەکانیش کە ئەفریقی بوون، کرا بوون بە پەراوێز و لەلایەن سپیپێستەکان حوکم دەکران و داگیرکرابوون.
٦_ لاساییکردنەوە
لەم فیلمەدا ڕۆژهەڵات (ڕەشپێستەکان) وەک داگیرکرا لاسایی ئەوڕوپایان کردووە، ئەویش لە بەکارهێنانی چەک و سیلاح و دروستکردنی سوپا، ئەمەش وایکردبوو بیر و هزری ڕەشپێستەکان داگیر بکەن.

٧_ ڕەنگدانەوەی ئەویتر لەم فیلمەدا
لەم فیلمردا منداڵەکان کرابوون بە ئەویتر، مینیان کۆدەکردەوە، ئەمەش مەترسیدار لەسەر ژیانیان دروست دەکەن و پێیان دەتەقایەوە و کەم ئەندام دەبوون.

٨_ڕەنگدانەوەی ژێر دەست لەم فیلمەدا
لەم فیلمەدا ڕەشپێست ژێر دەستەیە و خاوەن هێز و دوڵەتەلی سەربەخۆ نییە. ڕەشپێستەکان ژێر دەستەی سپیپێستەکان بووینە و لەلایەن

ئەوڕوپا بەردەوام هەوڵی داگیرکردنیان داوە و ببوون بە کۆیلە.

٩_ ڕەنگدانەوەی نەژاد لەم فیلمەدا

سپیپێستەکان خۆیان سەپاندبوو بەسەر ڕەشپێستەکان و حوکمیان دەکردن، کە ئەم بیرۆکەیەش لە لە ڕەگەزپەرستییەوە سەرچاوە دەکرێ، نەژادێک خۆی بەسەر نەژادەکی تر دەسەپێنێت.

ڕێباز مجید
ئەم باسە لە ژێر سەرپەرشتی (مامۆستا چاوەڕێ نیعمەت) ئامادەکراوە لە زانکۆی سۆران

-______________

سەرچاوەکان:

١_ نادر: کوردستان عبولوهاب ، ٢٠٢٢، ڕەنگدانەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم لە ڕۆمانەکانی فەرهاد پیرباڵدا، تێزی دکتۆرا، زانکۆی سۆران، فاکەڵتی ئاداب، بەشی زمانی کوردی.
٢_ خدر: ئاریان سەلیم ، (٢٠٢١)ز، پەیوەندی نێوان شوناس و خەباتی نەتەوەیی لە باکوری کوردستان : فیلمی زەڕ بە نموونە، زانکۆی سۆران، فاکەڵتی ئاداب، بەشی کۆمەڵناسی.

پۆستکۆڵۆنیالیزم لە فیلمی ئاڤای بێ وڵات.. ڕزگار حزەر عبدالله

تیۆری پۆست کۆڵۆنیالیزم لەو هەڵومەرج و بارودۆخی داگیرکەر دەکۆڵێتەوە.

مێژووی ئەم تیۆرەش دیاری کراو نییە، بەڵکو لەگەڵ سەرەتای هەبوونی داگیرکاری ئەم تیۆرەش هەبووە، واتە مێژوویەکی دوور و درێژی هەیە. وە داگیرکاریش پێشەیەکی بەرفراوان و چەندین شێوەی

ئاڵوگۆڕی هەیە وەک زمان و کەلتوور و زمان و خاک و ئاین …هتد هەیە. لەڕووی جوگرافیاشەوە بۆچوونی جیاواز هەیە، هەندێکیان پێیان وایە کە دەبێت خورتنشینگە سپیپێستەکانی وەکو ئوستراڵیان و نیوزلەندا و کەنەدا لە سنووری جوگرافیای لێکۆڵینەوەی پۆست کۆڵۆنیالییەکان هەژمار بکرێت. بە بەڵگەی ئەوەی خەڵکی نیشتەجێبووی ئەم وڵاتانەش لەلایەن ئیمپریالیزمەوە پەراوێزخراون و ناچارکراون کە لەکچوونی کەلتووری پەیڕەو بکەن.
هەندێکیتریشیان پێیان وابوو ناکرێت خورتنشینگە سپیپێستەکان لە هەمان گوتار جێبکەینەوە کە هیندستان و کینیا تێیدا جێگیر دەکرێن چونکە خاڵی سەرەکی لە لێکۆڵینەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم بریتییە لە بابەتی نەژاد، لە داگیرکردنی هندستان و کینیا بابەتی نەژاد ڕوونە، بۆ نموونە لە داگیرکاری هیندستان پەیوەندی نێوان داگیرکەر و داگیرکراو بریتییە لە نەژادی هیندی و بەریتانی. بەڵام
لە خورتنشینگە سپیپێستەکاندا بابەتی نەژاد ڕوونە.

بەم پێیەش بێت لە ڕووی جوگرافی لێکۆڵینەوەی تیۆری پۆستکۆڵۆنیالیزم گشت جیهانە
ئەوەی گشت ڕەخنەگرانی تیۆری پۆست کۆڵۆنیالیزم لەسەری کۆکن دووبارە هەڵسەنگاندنەوەی پەیوەندی نەریتی نێوان گەورە شارەکان و دانیشتوانی داگیرکەرەکان و هەروەها هەڵوەشاندنەوەی شێوەکانی ئیمپریالیستی لە ڕەگ و ڕیشەوە. ئەوان هاوڕان لەسەر لێکۆڵینەوەکردن لە زوڵمی داگیرکاری و داگیرکاری نوێ، بەرگری کردن لە بەرانبەر داگیرکاری. شوناسی داگیرکەر و داگیرکراو، نموونەکانی ئاڵوگۆڕی نێوان ئەم شوناسانە و کۆچکردن بۆ گەورە شارەکان. نموونەکانی ئاڵوگۆڕی کەلتووری نێوان داگیرکەر و داگیرکراو، ئەنجامی تێکەڵبوونی هەردووک کەلتوورەکە.
تیۆری پۆستکۆڵۆنیالیزم مێژوویەکی دوور و درێژیان هەیە بەو پێیەی پەیوەستە بە بابەتەکانی وەک داگیرکاری، وڵاتە داگیرکراوەکان زوڵم و ستەمی داگیرکاری، ئاڵوگۆڕی کەلتووری … هتد. ئەم بابەتانەش لە خودی خۆیاندا مێژوویەکی دوور و درێژیان هەیە، کە هەندێی مێژووی مرۆڤایەتی کۆن. چونکە داگیرکاری لە سەردەم و کاتێکدا بێت ئاڵوگۆڕی کەلتووری و زوڵم و ستەمی داگیرکاری و بەرەنگاربوونەوەی داگیرکراوی بەرانبەر بە داگیرکەر بە دوای خۆیدا هێناوە. مێژووی ئەم تیۆرەش دەگەڕێتەوە بۆ سەدەی پێشوو، کە لەوکاتەدا پڕۆسەی داگیرکاری گەیشتبووە لوتکەی خۆی، کۆمەڵێک بابەتی وەک بەرەنگاربوونەوەی وەک بەرەنگاربوونەوەی داگیرکاری، قسەکردن لەبارەی ئاڵوگۆڕی کەلتووری، نەژادی، سپیپێست و ڕەشپێست و

ڕەتکردنەوەی کەلتووری داگیرکەر… هتد. ئەم بابەتانە دەکەنە ڕەگ و ڕیشەی پۆست کۆڵۆنیالیزم.
ئەدەبیاتی پۆست کۆڵۆنیالیزم دەرخەری لێکەوتەکانی داگیرکارییه و دەیانخەتە ژێر پرسیارەوە. هەروەها ئەدەبیاتی پۆستکۆڵۆنیالیزم باس جەنگ و داگیرکرای و شێوازەکانی ئاڵوگۆڕی کەلتووری و زمانی و ئاین و …هتد نێوان وڵاتی داگیرکەر و داگیرکراو دەخاتە ڕوو. وە ئەدەبیاتی پۆست کۆڵۆنیالیزم دەیەوێت پەراوێز نەهێڵیت. وە ئامانجی پۆست کۆڵۆنیالیزم ئەوەیە جیاوازی نەهێڵێت لە نێوان شەرقی و غەربی، چونکە ڕۆژئاوا بەردەوام هەوڵی داگیرکردنی ڕۆژهەڵاتی داوە و بە دواکەوتووی و نا ڕۆشنبیری دادەنێن، هەروەها پێیان وایە ئەوان لە ڕۆژهەڵاتییەکان باشتر و بە دەسەڵاتترن، بۆیە ئامانجی ئەدەبی ئەم تیۆرە نەهێشتنی ئەم خاڵەیە.
وە ئەو بنەمایانەی پۆست کۆڵۆنیالیزم لە بەرهەمە ئەدەبییەکان ڕەنگ دەداتەوە ئەمانەن، سەنتەری و چەق، دوو ڕەگی بوون، نەژادی، لاساییکردنەوە، سەنتەر بوونئ ئەوڕوۆی، ڕەشپێست و سپی پێست…هتد.
فیلمی ئا□□ای بێ وڵات، هی بەهمەنی قوبادی، لە ساڵی ٢٠١٥ بەرهەم هیناوە.
ئەم دوو کەسە بەردەوام لە هەوڵی کۆمەک کردن بە کۆمەڵگاکەیانن:
کۆمەڵگایەک کە هه‌مووکات له‌گه‌ڵ بارودۆخی سه‌ختی ژیان، جه‌نگ و هێرشی داعش پەیوه‌ندی هه‌یه.
(هێلی ل□ق) گ□رانیبێژێکی بە شێوازی پاپە کە دەیەوێت کوردستان بە جیهان بناسێنیت و سەرنجی کۆمەڵگای جیهانیش بۆ کوردستان ڕابکێشێت و هەروەها هەستی کۆمەڵگابوون بە خەڵکی کورد بدات.
نەریمان فڕۆکەوانە، ئەو بەهۆی کەوتنەخوارەوەی فڕۆکەکەی پێیەکی شکاوە، بۆیە ناتوانێت فڕۆکەوانی بکات. نەریمان فێرگەیەکی فڕۆکەوانی بۆ منداڵانی کوردستان ڕیکخستووە بەڵام باوک و دایکی هەندێک لە منداڵەکان دوای بیستنی ئەو ڕووداوەی نەریمان، چیتر منداڵەکانیان نانێرن بۆ فێرگەکە بەڵام نەریمان سوورە لەسەر کارەکەی خۆی و لەگەڵ منداڵەکان نەخشەیەکی سەربازی بۆ کوردستان دادەنێن.
ئەم دوو بەشە وەک دوو چیرۆک، هاوشانی یەکتر و هاوکات گرێدراوی یەکترن. دۆخی ئاڵۆز و ناخۆشی کوردستان وا لە هێلی ل□ق و نەریمان دەکات کە پشتیوانی و یارمەتی کۆمەڵگاکەیان بکەن.
ڕەنگدانەوەی پۆست کۆڵۆنیالیزم لە فیلمی ئا□□ای بێ وڵات. ١- ژێردەستە داگیرکردنی خاکی کورد لەلایەن داعشەوە لەم فیلمەدا.
هەروەها بەردەوام کورد ژێردەستە بووە لەلایەن عرب و تورک و ئێران.
٢- جەنگ لەم فیلمەدا باس لە جەنگ و داگیرکردنی دەکرد ئەمەش

خالێکی گرینگی پۆست کۆلۆنیالیزمە کە پۆستکۆلۆنیالیزم ئەنجام و لێکەوتەکانی جەنگ و داگیرکاری دەخاتە ڕوو
٣-لاسایکردنەوە لەم فیلمەدا کورد لاسایی ڕۆژئاوای دەکردەوە لە بەکار هێنانی چەک و دروستکردنی تەیارە و بەرهەمهێنانی گۆرانی بۆ نموونە هونەرمەند هێلی ل□ق د□یەوێت وا لە کورد بکات لاسای ئەوڕوپا بکاتەوە.
٤- بوونی ئەوی تر لەم فیلمەدا کورد کراوەتە ئەوی تر
٥- سەنتەرو پەراوێز لەم فیلمەدا ئەوڕوپا بەستەر و ڕۆژهەلاتیش پەراوێزە.

ئەم نووسینە بەسەرپەرشتی:
‎م. چاوەڕێ نیعمەت سالح لە زانکۆی سۆران ئامادەکراوە

‎پۆستکۆڵۆنیالیزمی کلتوری لە ڕۆمانی(قەبرێکی سێگۆشە لەسەر ڕێگەی نوسەیبین) ی فەرهاد پیرباڵدا.. ئامادەکردنی: خێراللە دەحۆ عبداللە

‎

‎

‎پۆستکۆڵۆنیالیزمی کلتوری لە ڕۆمانی (قەبری سێگۆشە)ی فەرهاد پیرباڵدا

‎بەدرێژای مێژووی ئەدەبیات لە مامەڵەکردن و □اق□کردنی دەق لە ئەدەبیاتدا، ئ□د□بیات کۆمەڵێ تیۆری ڕەخنەیی لەخۆ گرتووە، هەر تیۆرێکیش لە چوارچێوەی کۆمەڵێ بنەما و ڕەهەند و ڕوانگەی جیاوازەوە قسەیان لەسەر دەق کردووە و دەقیان □اق□ کردووە. یەکێک

لە تیۆرە ڕەخنەییەکان، تیۆری پۆست کۆلۆنیالیزمە. تیۆری ڕەخنەیی پۆست کۆلۆنیالیزم لە بارودۆخێک دەکۆڵێتەوە، ئەمەش لە ناو جۆرگەی داگیرکاری دێتە ئاراوە.

دکتۆر کوردستان عبدالوەهاب لە بارەی وشە و زاراوەی کۆلۆنیالیزم دەڵێت: ((کۆلۆنیالیزم وەکو وشە و زاراوە دوو واتای تا ڕادەیەک جیاوازی هەیە. وەکو وشە بە واتای "ئاوەدانکردنەوە، ئاوەدانی ویستن" دێت. ئەو واتایەی یەکسانە بە واتا سەرەتاییەکەی (کۆلۆنیزاسیۆن).(کوردستان عبدالوەهاب، ٢٠٢٢: ٥).

بە بڕوای (کیس گرین و ژۆل لبیها) ((وشەی پۆست کۆلۆنیالیزم دەرخەری تێکڕای کلتورەکە، کە پرۆسەی ئیمپریالیستی لە سەرەتای داگیرکارییەوە تاوەکو ئێستا خستویەتیە ژێر دەسەڵات و کۆنترۆڵی خۆیەوە))(هیمداد حوسێن و سەنگەر نازم: ٢٦٩).

ڕۆمانی قەبری سەگەشە باس لە گەنجێک دەکات بەناوی (فەرەیدوون) کە دوای لەدەستدانی دایک و باوکی خۆی لە دونیایی دەرەوە و مرۆڤەکان دوورخستۆتەوە لە ئەشکەوتێکی کوردستان ژیان بەسەر دەبات، دوای چەند ساڵێک بڕیار دەدات بەدوای باوکیدا بگەڕێت و بیدۆزێتەوە، کە تەنها زانیارییەک لەسەری بیزانیت گۆڕەکەی لە ڕۆژئاوای کوردستانە واتە تورکیا، گۆڕەکەشی بە سەگەشەی هەڵکەنراوە، لەوێدا کاتێک فەرەیدوون دەست دەکات بە ڕۆیشتن بۆ تورکیا هەر لەگەڵ ڕۆیشتنیدا توشی چەندین بەربەست و ناخۆشی دەبێت، ئەوەی گرفتی سەرکیش بوو، ڕۆیشتن بوو بە شوێنێکی دژ بە نەژاد و نەتەوەکەی خۆی، لە بناغەشەوە ئامانج و کاری فەرەیدوون کارێکی ئاسان نابێت، کە بە ڕەهایی و چاونەترسی لە خاکی نەیاری نەژادەکەی بەدوای ڕوح و جەستەی باوکی بگەڕێ، بۆیە لە ترسی دوژمنداری تورک بەرامبەر بە کورد لە بناغەوە نەژاد و ئامانجەکەی حەشار دەدات، کە ئەمەش وایکردووە ئەم هزر و ڕەفتارە بیرێکی پۆست کۆلۆنیالیزمی لەخۆیدا بەرجەستە بکات، لە دژایەتی تورک بەرامبەر کورد، ئەناشیزمیەتی تورکی بەدرێژایی مێژوو لە ڕوحێکی شۆڕانگێزی و داگیرکاری دابوونە بەرامبەر بە کورد هەر وەک لە قەبری سەگەشە فەرەیدوون دەڵێت کاتێک باوکم کتێبێکی بەناوی (سوڵتان عوسمانییەکان) بەرچاوکەوت تیایدا نووسرابوو "سوڵتانە عوسمانییە لەکاتی داگیرکردنی وڵاتانی کورداندا، هەمیشە ژنە ئەرمەن و ئاشووری و ئافرەتە کوردەکانیان بە ئەسیر گرتووە، وەک کەنیزەک بە دیاری بۆ ئەمیر و پاشا و والییەکانیان ناردووە، یانش وەکو کۆیلە لە بازاڕی کۆیلەفرۆشان، لە بازاڕی مافوورفرۆشان، ئەو کەنیزەکانەیان فرۆشتووە!!" (فەرهاد پیرباڵ، ٢٠١٩: ١٤٣)، ئەم مامەڵەکردنەی تورک بەرامبەر کورد بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ هەوڵی چەوساندنەوەی کوردی پێوە دیارە، دوای

هەوڵی داگیرکاری نەتەوە، هەوڵی زڕاندنی شەرەف و ئابڕووی کورد و ژنی کوردیش دراوە، فەرەیدوون بەردەوامی پێدەدات، کە لەدوای خوێندنەوەی ئەم کتێبە لەلایەن باوکییەوە "حیزبی یەکگرتووی ئیسلامی چونکە سەر بە میتی تورکیا بوون، شکایەتیان لە باوکم کردبو، ئیدی باوکم حوکمی سێ ساڵ و شەش مانگی بۆ دەرچوو" (فەرهاد پیربال، ٢٠١٩: ١٤٣) بەم هەڵسوکەوتەی تورکیا بەرامبەر کورد دەردەکەوێت تاکی تورک چاوکوێرانە ناکۆکە لەگەڵ میللەتی کورد.
ناهەمووارکردنی فەزای دەروون لای تاکی کورد لەلایەن نەیاربوونی نەتەوەی تورک هەشتا خاڵی نەبووە، بەجۆرێ ئەوکاتەی فەرەیدوو دەیەوێ خۆی ئامادە بکات لە چوون بۆ گەڕان بەدوای باوکیدا، کە لە شوێنکە باغستان لە ڕۆژئاوا، ئیبراهیمی هاوڕێی لەناو ئەشکەوتەکەدا، بە وردی ئامۆژگاری فەرەیدوون دەکات لەوەی ناسنامەی خۆی حەشار بدات وەک فەرەیدوون دەگێڕێتەوە دەڵێت " ئیبراهیم دەیگووت هەمان جۆری جلوبەرگی ئەوان بپۆشە، بە هەر کوێیەک چووم، وەک ئەوان ڕەفتار بکەم و قسە بکەم و نان بخۆم و بجووڵێمەوە، زمانی ئەوانیش بە هەر زمانێک قسە بکەن، دەبێ بەتەواوی وەک خۆیان فێرببم، ئەگەر خوانەخواستە بتناسنەوە، ئەوا ئیدی هەرگیز لە دەستیانا ڕزگارت نابێت و تێدەچی!" (فەرهاد پیربال، ٢٠١٩: ٢٣) بە سەرنجدان لەم دەقەدا، مرۆڤ وەک بوونەوەرێکی ئازاد لەدایک بووە، هەمیشە ناسنامەی جێگەی شانازیمەندیەتی، بەڵام هەوڵدان بۆ حەشاردانی ناسنامەکەت و ئازاد نەبوون لەوەی وەک خۆت بژیت، گرفتێکی ناهەموار لە ئارادایە، ئەمەش نائارمی بوونی تاکی کوردە لەناو خاکی ڕۆژئاوادا، کە ئەناشیزمی نەتەوەی کورد، بە توندیەوە ڕاسیزمیەتی خۆی دەسەپێنێت بەسەر تاکی کوردا، هەر ئەم مامەڵەکردنەی ڕۆژئاوای تورکیاش وایکرد، فەرەیدوون لەکاتی گەڕان بەدوای باوکیا، بە نهێنی بهێڵێتەوە، لە بناغەی چوونە بۆ ڕۆژئاوا لەسەر بنەمای درۆ ڕێگای بڕی و بەجۆرێ ترسی دەبینی قسەی دەی هەبوو، هەرچەندە عاشقی ڕێندان دەبێت و چەندین جار دەیەوێ قسەی دڵی خۆی و ئامانجی هاتنی بۆ ڕۆژئاوا پێ بڵێت، بەڵام ترسی جەندرمەکانی ترکیا ئەژنۆی شکاندبوو بە بێدەنگی مایەوە.

نائارامی دەروونی فەرەیدوون لەنێوان دوو دڵی و دڵەڕاوکێ مانەوەی، کاریگەری ئەناشیزمی ڕۆژئاواییە، کە دۆخێکی ناهەمواری بۆ تاکی کورد دروست کردووە، لەجێگەی دۆخێکی ئیمپریشنیزمی، هەر وەک فەرەیدوون دەڵێت "من هەندەی لە کەنتڕۆڵی جەندرمە تورکەکانی سەر ڕێگە دەترسام، هێندە لە ڕێندان و ئەو خەزانە کوردە بەلەنگازەی هاوسەفەرم نەدەترسام" (فەرهاد پیربال، ٢٠١٩: ٦٣)، بە تیشک خستنە

سەر ئەم گوتەیە، ناهەمواری دەروونی فەرەیدوون بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ دەرەکەوێت، ترسی مەسەلەی خێزانەکی کوردی، ترسی خەڵکی کورد، نییە بەڵکو ڕۆژئاوا بەجۆرێ باوەی فەرەیدوونیان کوشتووە، هەتا ترسی لە کوردی ڕۆژئاوایش بە دروست بووە، کە هەڵگری هەمان بیروباوەی تورک بن. دوای ئاشکرابوونی فەرەیدوون، لەلایەن دەستەیەکی جەندەرمەکانی تورک دەگیرێت و دەست و چاو بەستراوانە دەیگرن لە شوێنێکی پڕ لە پیسی و بۆن ناخۆشدا، بە توندیەوە مامەڵەی لەگەڵ دەکەن و ناسنامەی ئاشکرا دەکەن، بە درۆزن ناوی دەبەن، وەک فەرەیدوون وتی" بە تووڕەییەوە وتی درۆ دەکات… درۆ دەکات" پاشان لە شوێنێکی دیکە یەکێکی پێی دەڵێت "— واتە باوکیش هەر فەرەیدوون پیرداود سلێمانە؟ // فەرەیدوون: بەڵێ // زلەیەک لە فەرەیدوون دا // ـــ بەڵێ ‘گەورەم’ هەی بەچکە بەراز! هەی درۆزنی کەران باوک. … ڕاست قسا بکە" (فەرهاد پیربالە، ٢٠١٩: ٨٣) لە ڕاستیدا لە بناغەوە فەرەیدوون درۆزن نەبوو، بەڵام ترسی فەرەیدوون لە تورک وای لێکرد ناسنامەکەی حەشاربدات و درۆ بکات، هەر ئەمەش وایکرد ناهەمواری لە دەروونی فەرەیدووندا دروست بکات، لە دیوەکشەوە سووکایەتی کردن بە کەسایەتی و بەشێوەیەکی زاڵ توندوتیژی و دزێوی تاکی ڕۆژئاوای تورک بەرامبەر کورد دەردەکەوێت.

ئەم نووسینە بەسەرپەرشتی:

ئاشنا فەرزندە خدر ئامادەکراوە

2022 – 2023

لیستی سەرچاوەکان:

د. کوردستان عەبدالوەهاب نادر (٢٠٢٢) ڕەنگدانەوەی پۆست کۆلۆنیالیزم لە ڕۆمانەکانی فەرهاد پیربالە، دکتۆرانامە، زانکۆی سۆران.

هیمداد حوسێن و سەنگەر نازم، ڕێبازە ئەدەبییەکان، هەولێر، ناوەندی ئاوێر.

فەرهاد پیربالە (٢٠١٩) قەبرەکی سەگەشە، هەولێر، چاپخانەی شەهاب.

لە ناوەڕاستی شەقامە.. نەوزاد بەندی

وەک سەربازە ، لە بەرەکانی جەنگ گەڕابێتەوە و ..

ماڵێ شک نەبا دەرگای بۆ بکاتەوە ..

کەسێ نەبێ باسی ئەو ساتانەی بۆ بکا

مەرگ نمایشی جل و بەرگی لە پێش چاویا ئەکرد ..و ئیغرای ئەکرد هەتا بیبا ..

وەک ئەو کرێکارە ئاوارەیەی لە تەقینەوەیەک،

قوتاری بووە و .. کەناڵەکانی ڕاگەیاندن پیرۆزبایی لێ دەکەن ، کە لە مردن ڕزگاری بووە و به ئاوارەیی وبرسێتی و بێکەسیی شادبێتەوە ..

وەک ئەو منداڵەی لە هەتیوخانە چاو ئەکاتەوە و ..بەتانییەک ئەبێ بە باوکی و .. باڵیفەکیش بە دایکی …

لەناوەڕاستی شەقامە ، ڕائەوەستم ،

بە لەشێکی تەندروستەوە پێشوازیی لە دنیایەک خەم و دڵتوندیی ئەکەم ..

ئاوڕ بەملاولادا نادەمەوە ، چونکە ئەزانم هیچ شتێ نابینم دەم خۆش کا ..

ڕاوەستان ، ئینزارێکی زۆردم بۆ دەردەنێ و

ئەبێ بڵێم .. بەڵام بۆ کوێ ؟

لە دەفتەرەکەی بەر باخەڵما ، ناوی ئەو شوێنانەی تیایە ، بەیان چووم و قسەیان بڕیم ..

ناوی ئەو کەسانەی تیایە ، تەوقەیان لەگەڵ کردم و نینۆکەکانیان هەڵکێشام ..

ناوی ئەو وەرزانەی تیایە ، بارانی ڕەشیان باراند و ..

ڕاویان نام تا گەیشتمەوە ناو زیندانەکەم ..

پێخەفەکەم ، ئەوەی کە هەزاران جار بە خەونی ناخۆش گوللەباران کراوە ..

سەرینەکەم ، ئەوەی هەزاران جار بە فرمێسکی ناگەهان ، خنکاوە …

لە ناوەڕاستی شەقامەکە ڕائەوەستم ..ئەمەوێ بە هەنگاوەکانم بڵێم : بۆ تەمان بچن بۆ کوێ ؟

ئەمەوێ بە خۆر بڵێم : بە تەمایت ئەمڕۆ چی ڕوناک کەیتەوە ؟ چی ووشک کەیتەوە ؟ ڕەشنێ پێکهاتن بە کام درەخت بکەی ؟

چاوم ئەڵێ : لەوە زیاتر چیت پیشان دەم ؟ دوکەڵ ئەڵێ : ئەگەر لەگەڵما دەی ، وەرە ..من دوو خولەکی تر ئەڕۆم …

بە تەمام بە خۆر بڵێم : ئەمڕۆ باوەش بە چ ماتۆڕ سوارێکی دەلیڤەری ئەکەیتەوە ؟ ئەمڕۆ پەنجەرەی چەند ماڵ سواغ ئەدەی ؟ چەند پیرەژن ، تەنگەنەفس ئەکەیت و ئەیبەی بە قاوشی چاودێری وورد ؟

درەخت پێم ئەڵێ : بجوڵێ ، تێیش ئیشەکەمان لە مەدزە .. پێنج خولەکی تر ، خولەکی تازەی جەنگ دەست پێ ئەکا ..

سوارەکەرە دەتێ ڕێگام و بە گریانەوە پێم ئەڵێ : یەک لە سەر ملیۆنەکی خۆش بەختی خۆتم بدەرێ …نزای وات بۆ ئەکەم خوا ، گەڕەکێ

دارخورمات لە بەهەشتا بۆ بڕوێنی ..

بە شاگرد مەتعەمێ ئەڵێم : لێرەوە تا مردن ، چەند نانخواردنی پێ ئەچێ ؟

سێ چوار تەکسی ، لە چواردەورم ڕائەوەستن ، لە نێوان خۆیاندا ، لەسەر من ، ئەبێ بە شەڕیان ..لەسەر ئەوەی کامەیان من هەڵگرن و بمبەنەوە بۆ موجەمەع دەوائیری مناڵیی ؟

مزرە سێوێ ، پێم ئەڵێ : بە قسەم بکە ، سەیارەکەت بە هەرچەنێ بێ بیفرۆشە و

وەرە لەگەڵ فەریکە نۆکێکا ئەڕۆین بۆ جێگایەک هێشتا فیشەک لێی نەداوە .. هێشتا کۆمپانیای حیزبەکان موساتەحە و ئیفرازیان نەکردووە ..هێشتا وشکە ساڵیی نەیپەرژاوە ئەشکەنجەی با ..هێشتا کول□□ س□رخەوی تیا نەشکاندووە ..دوپشک چزووی تیا تاقی نەکردۆتەوە ..

بە کۆترە باریکەیەکی پێکراو ئەڵێم : بۆچی لێرە ئەنیشیتەوە لێت بدەن ؟ خۆ ئاسمان یەکێتی و پارتی و مەرزی باشماخ و خاپووری لێ نییە ..خۆ باڵ بە بەنزین ئیش ناکا .. خۆ ڕەگەز پەرستیی لە بەینی کۆترا نییە ..بۆچی تا هێزت تیایە هەڵنا فڕی ، تا دۆرگەکانی کەناری ؟ تا ئەوپەڕی ملپێچی شینی زەریاکان ..کڵاوی سپی چیاکان ..؟ بۆ هەڵنا فڕی ؟

کادیرێکم لێ پەیا ئەبێ و گیرفانم پڕ ئەکا لە ڕەسمی ئەو پیاوانەی ئەم بەهەشتەیان دروست کرد ..پڕیان ئەکا لەو سروودە درێژانەی ئێرەیان کرد بە دێراوی تۆلیپ و .. ئەو خەڵکەیان بەختەوەر کرد … گیرفانم پڕ ئەکا لە سویچی وەنەوشەی کیلۆمەتر سفر ..ئەو حۆریانا نەم پیشان ئەدا لە قوتابخانەی شۆڕش دەرچوون و بوون بە ئارایشتی تیقییەکان ..

بە کۆڵبەرێکی ئێرانیی ئەڵێم : گەلۆ ! ئێوە نەوەکانی کیسران ، ئەمە کەی ئیشی ئێو□ یە ؟

کیسرا ئەمەی ل□ بەرچاو بێ ، بێ شەڕ تەسلیمی سوپاکەی عومەر ئەبێ ..
گوڵسورخی بەمە بزانێ ، پێش گول□□بارانکردنی ، خۆی ئەکوژێ ..
خەییام و سەعدی بزانن ، ڕوباعیات و گوڵستان گڕ تێ بەر ئەدەن ..

– ئەچی بۆ کوێ ؟

جێگایەکم بۆ دیاری کە تا بڕۆم بۆی ..

ڕێگایەکم بۆ دیاری کە ،

لەم ڕێیانەی لێرەیە ، نەچێ هات و چۆی ..

ـــبۆ کوێ ئەچی ؟

دژە تیرۆرێ ئەو پرسیارەی لێ دووبارە ئەکردمەوە .. سوپایەکیش ئامادە باش ..سیلاح .. ڕاجیمە ..ئەمبوڵانس ..

سوپایەکیش پەیامنێر و مایک و کامێرا و

لۆگۆی هەموو ڕەنگەکان و لا ئیلاهە ئیلا ڵا و

چەکوش و داس ..

لە کۆترە باریکەیەکی تیرۆریست کۆبووبوونەوە ،

بە فیشەک کرا بوو بە بێژنگ .

هەتا دوایی ......

شیعری / نەوزاد بەندی ...21/مایسی 2023

خەونەکانم پڕن لە ئاشتی.. ئیلهام مورادی

ژنە کوردێکی لاوم و
هەڵواسراو بە هەناسەی شەونم و
مێرگ و زار
دووراو بە ڕۆحی دەشت و چیاکانی نیشتمان
□□و□ژ لە وەفا و
ئەستوورتر لە قامەتی چیاکان و
سەرکەشتر لە دوندی ئارارات

دڵم کانگای ئ□قین و
چاوم تاسەمەندی بەژنی دوولبەر
چرکە چرکە کاتەکان لە تەمەنم تێ دەپەرێ و
ئەزمونەکانم فیلمێکی تگزازی لە بەرە
شەڕ بە باڵای شەودا دەلوورێنێ
کە چی خەونەکانم پڕن لە ئاشتی
من بەلێنم داوە کە داهاتوو بۆنی گەنم دەدا
من شاژنی دلێری ئەم جێژوانەم
شەیدایی بە ڕووخسارما دەپێورێ و
تا گەیشتن بە ئامانج
کورتە چیروکێ خۆی حەشار داوە.

سنە
ئیلهام موراد